

Hoe staat Onze Taal nu eigenlijk tegenover de instroom van Engelse woorden? En wat te denken van het gebruik van het Engels in plaats van onze taal? Het zijn vragen die geregeld worden gesteld. De redactie reageert.

Redactie Onze Taal

Engelse woorden in het Nederlands: bedreiging of verrijking? Amsterdam, 2008.

Op de barricaden?

Het Engels en Onze Taal

Het Nederlands heeft veel te maken met het Engels. Dat blijkt weer eens duidelijk uit de stukken hiervóór in dit nummer. Die Engelse invloed – want daarvan kunnen we gerust wel spreken – houdt veel van onze lezers bezig. Wat moeten we met al dat Engels? Kan dat zomaar allemaal? Moet er niet iets tegen worden ondernomen? Veel van de mails en brieven die we over deze kwestie krijgen, bestaan uit zulke vragen, en niet zelden monden ze uit in een oproep aan Onze Taal om er eens ‘iets aan te doen’.

Hoe kijken wij hiertegen aan? Om te beginnen vinden we het belangrijk een duidelijk onderscheid te maken tussen twee tendensen. De eerste is de toemende neiging om in Nederland geen Nederlands te spreken maar Engels, bijvoorbeeld in het bedrijfsleven en de laatste jaren ook steeds meer in het onderwijs. De tweede is de verengelsing van onze woordenschat: een uitverkoop heet tegenwoordig ‘sale’, en zorg steeds vaker ‘care’.

■ ENGELS IN ONZE TAAL

Allereerst die tweede tendens: de toename van Engelse woorden in het Nederlands. De klacht is vaak dat die onnodig zijn, omdat er voor het geïmporteerde Engelse woord meestal wel iets goeds van Nederlandse makelij bestaat. Ga

maar na: we hebben al het woord *verliezer*, dus wat moeten we dan nog met *loser*? En waarom zouden we *single* gebruiken – wat is er mis met *vrijgezel*? Soms wordt er daarbij ook nadrukkelijk gewezen op de oorsprong van Onze Taal: het genootschap is immers ooit opgericht om een dam op te werpen tegen de instroom van Duitse woorden. Waarom strijden we dan tegenwoordig niet net zo hard tegen *kids*, *shoppen* en *gamen*?

Inderdaad is het genootschap 78 jaar geleden opgericht als bundeling van het verzet tegen Duitse “indringers”, zoals ze toen heetten. Maar het voordeel van zo’n lange geschiedenis is dat je ook goed kunt nagaan wat dat verzet uiteindelijk heeft uitgehaald. Veel woorden die Onze Taal destijds het schuim op de lippen bezorgden, zijn inmiddels spoorloos verdwenen uit het Nederlands. Denk aan *aanstrenghen*, *eigendommelijk* en *uitnutten*. Maar of dat te danken is aan de inspanningen van het toen nog prille genootschap, is zeer de vraag. Want evenzoveel van die verfoeide germanismen zijn probleemloos onderdeel geworden van het Nederlands. Je zou ze de kost moeten geven, de mensen die niet weten dat woorden als *beëindigen*, *rauwkost* en *stekker* überhaupt afkomstig zijn uit het Duits.

Veel germanismen van destijds bleven ook gewoon in gebruik náást het vanouds bekende Nederlands equivalent. Met het van oorsprong Duitse *interesse* heeft allang niemand meer moeite, maar daarnaast kun je ook nog altijd kiezen voor *belangstelling*. Net zo is *meemaken* een geaccepteerde variant van *beleven*, en *vanzelfsprekend* van *natuurlijk*.

■ FREE KICK

Alles wijst erop dat het met Engelse woorden in het Nederlands net zo gaat. Ze komen op, worden geproefd, en blijven dan – of vertrekken. Bekende voorbeelden van de laatste categorie zijn de voetbaltermen *free kick* en *offside* (tegenwoordig alleen nog maar *vrije trap* en *buitenspel*) en een computerterm als *wordprocessor* (*tekstverwerker* heeft nu het alleenrecht). En naast de nieuwe Engelse woorden in het Nederlands functioneren ook de Nederlandse equivalenten vaak nog gewoon. Zeker als er een subtiel betekenisverschil is, kun je zo’n nieuw Engels woord gerust een verrijking noemen. Eerder in dit nummer geeft Ruud van der Helm het voorbeeld *deleten*, dat wordt gebruikt voor ‘wissen op de computer’; *wissen* reserveren we voor ‘weghalen’ in het algemeen.

Er zijn trouwens nog wel meer goede redenen om Engelse woorden te gebruik-

ken. In een welhaast klassiek *Onze Taal*-artikel uit 1987 somt Jaap Bakker er tien op. Behalve behoefte aan precisie zijn dat onder meer behoefte aan afwisseling, aan verzachting (*sorry* bijt wat minder in het zand dan *het spijt me*) en aan vergroting van de zeggingskracht door gebruikmaking van de associaties die eraan vastzitten; met *godfather* wordt een leider bedoeld, maar door de gelijknamige film zie je er direct een maffiasyndicaat bij.

Die Engelse woorden mogen dan een aanwinst zijn, hollen ze de structuur van het Nederlands op den duur niet uit? Nee, het is eerder andersom. Nieuwe Engelse woorden passen zich razendsnel aan aan onze uitspraak en onze grammatica. Een paar van de jongste uit het Engels afkomstige woorden in het *Chronologisch woordenboek* van Nicoline van der Sijs zijn *buzzer* en *sms*. Daarvan zijn in no time Nederlandse werkwoorden gemaakt, volkomen volgens de regels van het Nederlands: *buzzen* en *sms'en*.

Wij geloven kortom dat een levende taal als het Nederlands vitaal genoeg is om na Franse en Duitse ook Engelse woorden die op ons afkomen harmonieus te verwerken. En wij denken dat het Nederlands daar zijn voordeel mee kan doen.

■ ERGERLIJKHEIDSFORMULE

Betekent dit dat wij klakkeloos staan te juichen bij elk Engels woord dat opduikt? Nee. Het zijn er om te beginnen inderdaad misschien wel veel – hoewel Nicoline van der Sijs heeft becijferd dat we het ook weer niet moeten overdrijven (zie haar stuk op blz. 12 van dit nummer). En eerlijk is eerlijk: sommige zijn ergerlijk. Alleen is het heel moeilijk daar iets algemeen en objectiefs over te zeggen. Het ene woord is ergerlijker dan het andere, en het verschilt ook per persoon. Het is een kwestie van smaak.

Peter Burger vroeg zich ooit in zijn taalcolumn in het *Algemeen Dagblad* af waarom het hem niet stoorde dat zijn dochter een 'baby' was, die in een 'box' zat, maar wél dat haar speelgoed een 'activity center' heette. Hij ontdekte dat de "ergerwaarde" van Engelse leenwoorden te maken had met de lengte van zo'n woord, de beschikbaarheid van een gangbaar Nederlands alternatief en de verblijfsduur. Hij kwam zelfs behoorlijk virtuoos tot een formule. Dat laatste was natuurlijk niet helemaal serieus bedoeld, maar een feit is wél dat deze drie overwegingen allemaal een rol spelen. En ook is het zeker dat dit een kwestie is waar we niet snel over uitgesproken zullen raken.

En wat doet Onze Taal intussen? Onze Taal biedt een platform waarop al deze meningen geuit kunnen worden, of ze nu komen van wetenschappers of van bezorgde taalgebruikers. En waarop nieuwe gezichtspunten worden belicht, onderzoeksresultaten worden geboden en uitleg wordt gegeven, zodat duidelijk wordt hoe zulke taalveranderingen ongeveer werken.

■ ENGELS IN PLAATS VAN ONZE TAAL

Maar behalve Engelse woorden in het Nederlands zie je ook steeds vaker iets anders: dat er in Nederland en Vlaanderen Engels wordt gebruikt in plaats van Nederlands. Het aantal opleidingen waarin niet Nederlands maar Engels de voertaal is, maakt een opvallende groei door. Op universiteiten is het niet ongebruikelijk geworden dat de colleges na het 'bachelorniveau' – tegenwoordig de 'masterprogramma's' genoemd – het Engels als voertaal hebben. Ook zijn er in onze contreien inmiddels instituten voor hoger beroepsonderwijs, middelbare scholen en zelfs basisscholen waarin Engels de (tweede) voertaal is of althans bij een groot aantal zaakvakken de onderwijstaal is.

De argumenten waarmee deze verengelsing van het onderwijs is ingevoerd, hebben te maken met de betere kansen voor leerlingen om zich als wereldburger verstaanbaar te maken en zich betere carrièremogelijkheden te verschaffen in een internationale economie. Toegegeven: wetenschappers moeten tegenwoordig het Engels als sprekers én als schrijvers op een behoorlijk niveau beheersen om succesvol te zijn. En ook anderen hebben steeds meer internationale contacten dankzij hun Engelse taalvaardigheden.

■ RISICO'S

Voor deze motieven en feiten mogen we onze ogen niet sluiten. Tegelijk is het onverstandig als we daarbij uit het oog verliezen dat al die lessen in het Engels de kennis van en belangstelling voor de eigen Nederlandse taal niet versterken. Het aantal lessen in het Nederlands neemt doorgaans af. Leerlingen die tweetalig onderwijs volgen hoor je soms Nederengelse mengvormen gebruiken, en bij een deel van de leerlingen lijkt de taalonzekerheid toe te nemen. (Zie hiervoor het artikel van Maaike Govers, op blz. 8 van dit nummer.) Wij zijn benieuwd naar verder onderzoek naar deze risico's, en zullen hieraan in de toekomst zeker aandacht besteden.

Uit Delfts promotieonderzoek van Diana Vinke (zie ook elders in dit num-

mer, op blz. 10) is gebleken dat dat Engelstalige onderwijs een behoorlijk groot negatief effect heeft op de studiekwaliteit. Het aantal gezakten bij een bepaald tentamen nam toe. Verder bleken de docenten (die een betrekkelijk ruime ervaring met het Engels hadden) in het Nederlands, hun moedertaal, een gevarieerder repertoire aan uitlegstrategieën te hanteren dan in het Engels, waarin ze immers een veel beperktere woordenschat bezitten. De belofte van uit het buitenland toestromende studenten die in de Lage Landen hun Engelstalige masterprogramma's komen volgen, is maar heel beperkt in vervulling gegaan. Hoe verheft is het taalniveau van al die docenten en studenten in hun tweede of derde taal eigenlijk?

■ ALGEMEEN BELANG

Ook in andere domeinen die voorheen volledig Nederlandstalig waren, neemt het Engels een steeds belangrijker plaats in. Denk aan het bedrijfsleven, waarin steeds meer in het Engels vergaderd wordt (naar verluidt zelfs wanneer er alleen Nederlandstaligen aanwezig zijn), en aan grote multinationals die hun jaarverslagen alleen nog maar in het Engels publiceren. Dit is een verengelsing van een geheel andere orde dan de toevoeging van Engelse woorden aan een woordenschat. Door geheel in een andere taal te communiceren lopen de taalgebruikers het gevaar om de vertrouwde met de grammatica (het regelsysteem) van het Nederlands te verliezen. Uit onderzoek is bekend dat vooral kinderen heel goed in staat zijn om verschillende talen op moedertaalniveau te leren beheersen, maar naarmate de ene taal dominant wordt in de dagelijkse communicatie raakt het regelsysteem voor de andere taal op de achtergrond.

Zolang communicatie in een andere taal beperkt blijft tot goed afgebakende domeinen, zoals gespecialiseerde vakgebieden, waar internationale onderzoekers met elkaar communiceren, hoeft dat geen probleem te zijn. Maar voor vakgebieden met onderwerpen die vanwege hun directe algemeen belang geregeld een rol spelen in de maatschappelijke discussies in eigen land, zoals het recht, de sociale en geesteswetenschappen, blijft het onverminderd van belang dat de publieke discussie in het Nederlands gevoerd wordt, zodat de eventuele vaktermen de kans krijgen om zich aan te passen aan de Nederlandse grammatica. ▶

■ STEUN

Het voortbestaan van wetenschappelijke tijdschriften en discussiefora in de eigen taal verdient daarom onze steun, zelfs als omwille van de internationale communicatie daarnaast ook Engelstalige platforms noodzakelijk zijn. Daarnaast volgen wij het onderzoek op dit terrein: als niet-Engelstaligen in het Engels communiceren, zullen ze dat altijd met een achterstand doen. Uitkomsten van dergelijk onderzoek zullen wij zeker publiceren.

Ook de rol van het Engels in het bedrijfsleven blijft onze aandacht houden. Is vergaderen in het Engels door niet-Engelstaligen wel zo effectief? Dat zou

echt eens uitgezocht moeten worden, en de resultaten moeten dan worden gepubliceerd in *Onze Taal*. Ook is het van belang om erop te wijzen dat bedrijven die geen jaarverslagen in het Nederlands publiceren, zich buiten de publieke discussie in Nederland plaatsen.

De aandacht voor andere talen dan de moedertaal is goed en nuttig. Mensen worden door hun werk, reizen, consumptiegedrag en mediagebruik meer en meer wereldburgers. Maar de eigen taal, de taal van meer dan twintig miljoen mensen, blijft een belangrijk cultuurgoed, dat het waard is om aandacht te krijgen, en een dominante rol te spelen in het dagelijks leven.

Wij spannen ons daarom in om veranderingen te signaleren, onderzoek te stimuleren en de leden (in het Nederlands) te laten discussiëren over nieuwe ontwikkelingen in het gebruik van onze taal. Kortom: we houden de vinger aan de pols. Sommigen vinden dat een wat weinig strijdbare houding, maar voor een redactie van een taaltijdschrift dat een platform voor het hele Nederlandstalige publiek wil zijn, is dat de enige realistische keuze. Zo staat het immers al jaren in het colofon: het tijdschrift wil “op prettig leesbare en taalkundig verantwoorde wijze inzicht geven in alle zaken die het taalgebruik betreffen.” ■